

Ролята на Ветеринарномедицинската служба на България за затваряне на Глава „Земеделие“ и присъединяването на страната към Европейския съюз

Жеко Димитров Байчев¹, Димитър Димитров Димитров¹

¹ Лесотехнически университет - Факултет Ветеринарна медицина

Всяка професия, погледната от своя професионален шовинизъм, има периоди-върхове на своето развитие. В това отношение ветеринарната медицина в България може да бъде оценена чрез проследяване развитието на Ветеринарномедицинската служба в нейната 130 годишна история. Това развитие естествено следва и се направлява от общественно-икономическите отношения от Освобождението до наши дни. В исторически план ветеринарномедицинската професия и ветеринарномедицинската служба не остават длъжни на обществото, допринасяйки изключително много за неговото прогресивно развитие с дела си за здравето на хората и животните, и с отстояване на политиките на биологичните закони. Не случайно тази наука, тази професия – „ветеринарната медицина“, е регулирана като една от седемте най-престижни в Европа, заедно с хуманната медицина, правото и др.

Периодите на възход на професията и на изявата на известни в нея личности са представени в трудовете на професионалните за ветеринарната медицина историографи. Нашата задача е да представим приноса и ролята на ветеринарномедицинската служба, и ролята на професията ни за затваряне на Глава „Земеделие“ и приемане на Република България в Европейския съюз.

Периодът, който представяме, едва ли е най-важния в развитието на ветеринарната служба в България, но той е свързан с най-значимия успех на българския народ и държава през последното десетилетие, а времето ще покаже дали това не важи и за ХХІ век, а именно присъединяването на страната ни към европейското семейство.

Развитието и дейността на ветеринарномедицинската служба в периода 2001 – 2013 година можем условно да разделим в три периода:

- Предприсъединителен
- Следприсъединителен
- Преструктуриране в системата на БАБХ.

Именно първият (предприсъединителен) период е обект на този доклад.

Политическата и икономическата оценка на експертите от ЕК в началото на предприсъединителния период, а и нашата такава, без съжаление за времето на плановата икономика и режима на едноличното партийно ръководство на държавата бе, че България е достигнала напредък в своето политическо развитие и държавно устройство. Не такава беше оценката за икономиката на страната ни. Ще се спрем накратко само на отрасъла, в който ветеринарната медицина има своя принос и отговорности.

Селското ни стопанство, благодарение на допуснатите грешки при осъществяване на поземлената реформа, безотговорните действия на ликвидационните съвети в структурата на хоризонталната интеграция (АПК, обединени стопанства, арендни групи, животновъдни комплекси и ферми) и безконтролното приватизиране на

големите животновъдни обекти, доведе до тотален срив в отрасъла. Либералните режими и създаването на „сива икономика“ в хранителната промишленост също доведе до изникването на стотици малки и неотговарящи на изискванията предприятия за храни от животинска суровина. В началото на прехода голяма част от животновъдството в страната бе превърнато от промишлено в дребно и еднолично, с игнориране на основните ветеринарно-санитарни изисквания и критерии за оценка, и възможност за производство на качествени продукти. В основата на всичко това стоеше загубата на пазари и некомпетентност. И ако в зърнопроизводството срывът бе незначителен, в животновъдството ликвидацията беше жестока. Ето някои данни за движението на животните без да имаме претенции за абсолютна точност:

	1990 г.	2003 г.
Говеда	1 500 000	700 000
Крави	700 000	350 000
Свине – оборот	10 000 000	500 000
Овце	8 000 000	1 200 000

Ще посочим също една малка част от закриването (ликвидацията) на няколко значими структури на ветеринарномедицинската служба – Института по имунология в София, Института по чумата във Враца, Института по Шапа в Сливен, 16 диагностични станции, 12 екарисажа и др. Всичко това в малка степен присъства в докладите на ЕК.

На България, респ. Ветеринарномедицинската служба, бяха направени няколко съществени забележки и изисквания на ЕК за отстраняване на икономически, здравни, структурни, законодателни, диагностични и други несъответствия на Европейското законодателство. Впоследствие пет от тях условно нарекохме „червени картони“. Ясно и точно ни бе заявено, че не отпаднат ли тези забележки на ЕК, не бъде ли преодоляно изоставането, страната ни категорично няма да получи зелена улица към ЕС.

Основни ангажименти на НВМС в предприсъединителния период бяха:

- **Законодателство – синхронизиране с това на страните-членки на ЕС**
- **Граничен контрол – подготовка на Р. България за външна граница на ЕС**
- **Преструктуриране на предприятията – мляко, месо и общо направление**
- **Мерки за превенция на спонгиформните енцефалопатии (луда крава)**
- **Ерадикация на класическата чума по свинете**
- **Законодателство – синхронизиране с това на страните-членки на ЕС**

В периода на предприсъединяване на България към ЕС бе поставен въпроса за синхронизиране на законодателството с това на страните-членки. Това изискваше нов Закон за ВМД впоследствие и въвеждане на подзаконова нормативна уредба (Наредби на МЗГ и други министерства) – всичко в синхрон с регламентите и директивите на ЕС.

Със Заповед № РД-676 от 5.11.2002 г. на Министъра на земеделието и горите на основание Чл. 7 от Устройствения правилник на МЗГ и във връзка с Решение на

Комисията по земеделие и гори по Глава 1-7 „Земеделие“ е сформирана Работна група за разработване на Проект за Закон за ветеринарномедицинската дейност. За голямо съжаление през есента на 2004 г. проектът за закон е отхвърлен от НС, поради несъответствие с европейското законодателство. Първите ни срещи с г-жа Меглена Кунева – Министър по евроинтеграцията, бяха доста конфликтни по този въпрос. Изказахме мнение, че законът не е готов както за комисии в НС, така и за четене в пленарна зала. Министър Кунева ни убеди, че този проект на закон трябва да стане ЗВМД, в противен случай глава „Земеделие“ остава отворена. И той стана закон благодарение на екипа на НВМС, не без участието на доайена в законодателството по ветеринарна медицина Проф. Иван Божков и председателите на комисиите по земеделие и гори проф. Пламен Моллов и г-н Васил Калинов.

В процеса на приемане в Комисията по земеделие на НС, вследствие противоречия между представители на държавната служба, на частно практикуващите ветеринарни лекари и техните структури, и на различни лобита, от Закона отпаднаха частта за частната ветеринарномедицинска практика и частта за хуманно отношение към животните. Впоследствие законовата уредба за тези дейности НВМС подготви като два самостоятелни закона. Ветеринарномедицинската служба не остана длъжна на обществото и професията ни.

ЗВМД бе приет през 2005 г., обнародван в ДВ от 01.11.2005 г. и влезе в сила от 01.05.2006 г. Стартира поетапно и цялостното въвеждане на европейското законодателство в националното. Резултатът бе разработване и обнародване на 57 ветеринарни Наредби в Държавен вестник, въвеждащи европейско законодателство, както по Глава 7 “Земеделие”, така и по други преговорни Глави (Глава 1 “Свободно движение на стоки”, Глава 22 “Околна среда”).

Специализираните органи, местната власт, производителите и търговците на животинска продукция, собствениците на животни и цялото общество се подготвиха за осъществяване на ветеринарномедицинската дейност при новите изисквания, в които се поставя България като страна-членка на ЕС. С този закон лечебно-профилактичната дейност бе възложена на частно практикуващите лекари, като беше прекратена едновековната практика на лечебната дейност от държавните лечебници.

След 2005 г. НВМС изпълнява изключително контролни функции. Този закон традиционно регламентира основните ветеринарномедицински дейности и се придържа към заложената философия в предишния закон от 1999 г., че урежда обществени отношения, свързани с осъществяването на ветеринарномедицинска дейност, „но при съобразяване с принципите на ветеринарното законодателство на Европейския съюз и Световната организация за здравеопазване на животните“.

Във връзка със съвременните изисквания много подробно са регламентирани обхватът на контролна дейност и проблемът с регистрацията на всички обекти и юридически лица, свързани ветеринарномедицинската дейност. В същото време с необходимата тежест са очертани задълженията на централната изпълнителна власт, на областите и общините за реализацията на ветеринарномедицинските функции на територията на цялата страна, включително и финансирането на тези дейности.

Законът регламентира създаването на Централен епизоотичен съвет към министерския съвет, който се ръководи от заместник-министър председател, със задача да повиши ефективността на борбата с остриите заразни болести.

Твърде детайлно са регламентирани условията за производство, внос, разпространение и употреба на ВМП (лекарства, ваксини, диагностикуми, дезинфекционни средства и др.). Подробно са определени също така и редът и условията за упражняване на частна ветеринарномедицинска практика.

Завоевание за ветеринарномедицинската служба бе подsigуряването на щат и назначаването на общински ветеринарни лекари във всяка от 265-те общини в Република България. Това е представителя на държавната ветеринарномедицинска власт в общината – „официалния ветеринарен лекар“, посланика на държавната ветеринарномедицинска политика в региона.

- **Граничен контрол – подготовка на Р. България за външна граница на ЕС**

В периода преди присъединяването на Р. България към ЕС, а и след това, НВМС осъществява граничния контрол при внасяне, изнасяне и транзитно преминаване на животни, зародишни продукти, суровини и храни от животински произход, фуражни храни, фуражни суровини, добавки, премикси, комбинирани фуражи и др.

До 1 Януари 2007 г. Р. България в търговския си обмен, в това число и при горепоменатите стоки, подлежащи на ветеринарномедицински контрол, бе третирана като всяка страна не-член на ЕС. В този предприсъединителен период движението на стоки от трети страни (страни извън ЕС и без договор за присъединяване), като че ли бе на облекчен режим. През 2001 г. с Решение на ЕК 881 на страната ни бяха поставени условия за изпълнение и въвеждане на граничния контрол в състояние да отговори на изискванията на външната граница със срок датата на присъединяване на Р. България към ЕС. Необходима бе структура към НВМС за администриране и осъществяване на тази важна контролна дейност. Много преди срока за присъединяване тази структура бе приета и изглеждаше така:

Организационна схема на компетентните ветеринарни органи от 01.01.2007 г.

С горното Решение на ЕК (2001/881) бяха одобрени осем ГКВП за външни граници на Европа с цел да бъдат подготвени за контрол след присъединяване на България към ЕС.

Одобрени български ГИВП, съгласно Решение на Комисията 2001/881.

Към датата на Решението тези пунктове не бяха в състояние да поемат отговорната задача за цялостен контрол във ветеринарномедицинско направление. Сградният фонд, съоръженията за контрол, техническото оборудване и подготовката на служителите бе по оценка на постоянния ветеринарен комитет към ЕС под всякаква критика.

В двугодишния период 2005 – 2006 г. Р. България, респективно НВМС, изпълни своите ангажименти по граничен ветеринарномедицински контрол и в трите направления:

- Законодателство
- Строителство и обзавеждане на 8-те ГКВП
- Обучение на служителите към Дирекция „ГИВК“

Със средства на ЕК и с незначително национално финансиране за срок от 12 месеца бяха построени граничните ветеринарномедицински пунктове в Брегово, Калотина, Летище-София, Гюешево, Пристанище-Варна, Пристанище-Бургас и ремонтиран пункта в Капитан Андреево.

Брегово – НС(2), ННС

Калотина - НС(2), ННС, U, E, O

София - НС(2), ННС(2), E, O

Гюешево - НС(2), ННС

Варна - НС(2), ННС

Капитан Андреево - НС(2), ННС, U, E, O

Определени бяха и входните точки, на които се извършва ветеринарномедицински контрол на личния багаж на пътниците и на домашни любимци:

- София – “Национален Пощенски Събирателен Център”
- Връшка чука - граница със Сърбия
- Стрезимировци - граница със Сърбия
- Димитровград - граница със Сърбия
- Олтоманци – граница с Македония
- Логодаж - граница с Македония
- Лесово - граница с Турция
- Малко Търново - граница с Турция
- Свиленград - граница с Турция
- Бургас летище
- Варна летище
- Пловдив летище
- Пристанище Русе
- Пристанище Лом

Проведено бе обучение на специалистите, както на централно, така и на локално ниво. Обучението на контролните ветеринарни органи включваше:

- Ползване на системата RASFF – задължения и отговорности на контактните точки и критерии за изготвяне на нотификации.
- Повишаване ефективността на контрола при въвеждането в ЕС на домашни любимци, животински видове по CITES и продукти от животински произход за лична консумация с произход трети страни.

- Процедури при реимпорт, претоварване на търговски пратки и надзор на складове и доставчици, одобрени съгласно чл. 12 и чл. 13 на Директива 97/78.
- Прилагане на нови модули на системите за проследяване (TRACES, COACH) на търговски пратки.

Регламентирани бяха отговорностите на служителите на Дирекция Граничен ветеринарномедицински контрол на централно ниво:

- осъществяват контрол върху дейността на служителите от ГИВП, извършващи граничен ветеринарномедицински контрол;
- разработват образци на ветеринарномедицински документи, свързани с дейността й;
- изготвят справки, становища, информации и отчети, свързани с осъществяването на граничния ветеринарномедицински контрол;
- осъществяват взаимодействие с други контролни органи, браншови асоциации и неправителствени организации по въпроси, свързани с дейността й;
- изготвят и участват в изготвянето на проекти на нормативни актове, свързани с осъществяването на граничния ветеринарномедицински контрол;
- участват в работни групи с представители на ведомствата, които извършват задължителен граничен контрол;
- участват в срещи, семинари, конференции и други мероприятия в страната и чужбина, свързани с осъществяването на граничния ветеринарномедицински контрол;
- организират и провежда периодични съвещания по въпроси, свързани с граничния ветеринарномедицински контрол;
- участват в работната група към Междуправителствения съвет по въпросите на граничния контрол;
- участват в разработването на програми за обучение на служителите, осъществяващи граничния ветеринарномедицински контрол;
- извършват обмен на информация чрез системата за проследяване на търговията с животни, суровини и храни от животински произход (TRACES) при извършването на граничния ветеринарномедицински контрол.

Регламентирани бяха също и отговорностите на официалните ветеринарни лекари на ГИВП:

- извършват ветеринарни проверки – документална, идентификационна, физическа, на продукти от животински произход, живи животни съгласно разпоредбите на Чл. 4 на Директива 97/78 и Чл. 2 на Директива 91/496, както и на фуражи и фуражни добавки съгласно Чл.184 от ЗВМД, като с това се задължават да:
 - участват в контрола (проверките) на личния багаж на пътниците, пренасящи продукти от животински произход от трети страни;
 - осъществяват контрол при въвеждането в ЕС на домашни любимци с произход трети страни.

След присъединяването към ЕС за Р. България бе установен режим на свободно движение на стоки, включително и тези, подлежащи на ветеринарномедицински контрол със страните-членки. По отношение на този контрол с „трети страни“ за

готовността на страната ни бе дадена много висока оценка от мисиите на постоянния ветеринарен комитет към ЕК. Бихме казали, че още на 01 Януари 2007 г. Република България относно граничния ветеринарномедицински контрол бе готова за Шенген.

- **Преструктуриране на предприятията – мляко, месо и общо направление**

Още в началото на нашия доклад споменахме, че вследствие на облекчения разрешителен режим, а и недостатъчния контрол в Република България в началото на прехода, до 2000 г. бяха създадени множество предприятия за добив на суровини от животински произход и преработката им. За това допринесе приватизацията, а и ликвидацията на почти всички предприятия в бившите окръзи с направление за месо и мляко.

При преговорите за присъединяване към ЕС контролните органи поеха ангажимента за преструктуриране и въвеждане на всички изисквания по безопасност на храните с цел да се отговори на Европейското законодателство. На база това преструктуриране (оценка на хигиенното състояние, сграден фонд, технологично оборудване, въвеждане на системи за самоконтрол) от 2147 бр. обекти за добив, преработка и търговия на едро с храна от животински произход, през 2006 г. декември броят им бе намален на 1142 бр. Ето как изглеждат те в края на 2006 г.:

- млекопреработвателни предприятия и предприятия за производство на млечни продукти – 167 бр.
- предприятия за добив и/или преработка на месо и месни продукти – 238 бр.
- предприятия с обща активност и други обекти за производство на храна от животински произход – 731 бр.
- обекти, чиято регистрация е заличена през декември 2006 г. – 272 бр.
- предприятия с обща активност и предприятия за добив и преработка на храна от животински произход, получили право да реализират произведените от тях храна единствено на националния пазар – 555 бр.

На 01.01.2007 г. бе приета стратегията за преструктуриране. Бяха определени обекти, осъществяващи дейност в условията на дерогация от действащото европейско законодателство. Възможно бе бизнес-операторите да разработят планове, в които са отразени всички структурни несъответствия с изискванията на Регламенти 2004/852/ЕО и 2004/853/ЕО, както и конкретни срокове за тяхното отстраняване по схемата:

- одобрение и заверка на плановете от ветеринарните инспектори, контролиращи съответните обекти
- периодични проверки относно спазване на междинните срокове по одобрените от контролните органи планове
- проверка на обекта от т. нар. “регионална комисия”
- проверка на обекта от т. нар. “национална комисия”
- обектите, за които се констатира, че са изпълнили изискванията, се предлагат за заличаване от списъка на предприятията в преход – процедури на национално и международно ниво (РВМС-НВМС и НВМС-DG SANCO)
- мерки предприемани от КО спрямо обекти, които са одобрени от ЕК да ползват дерогация, но не са изпълнили в срок одобрения план за преструктуриране

- при неизпълнение на одобрения план за реструктуриране в рамките на дерогационния период отпадат от тази категория.

Решение 2007/31/ЕО на Комисията от 22 декември 2006 г. определя преходни мерки по отношение на изпращането от България до други държави-членки на някои продукти от секторите на месото и млякото, обхванати от Регламент (ЕО) №853/2004 на Европейския парламент и на Съвета.

Мисия на FVO в Р. България през април 2007 г. имаше за цел проверка на компетентността на контролните органи да извършва коректно оценяване на предприятията преди да бъдат допуснати до търговията в рамките на Общността, да бъдат безпристрастни и да разполагат с необходимия капацитет (служители, финансова обезпеченост).

Реструктурирането на предприятията е един постоянен процес и след датата на присъединяване към ЕС с решение 2007/689/ЕО бе посочен пътя на категоризация на млекопреработвателните предприятия в страната:

- I-ва категория – млекопреработвателни предприятия, преработващи само отговарящо на Регламент (ЕО)853/2004 сурово краве мляко, като произведените млечни продукти се реализират в държавите-членки, трети страни и на национален пазар;
- I-ва-категория – млекопреработвателни предприятия, преработващи отговарящо и неотговарящо на Регламент (ЕО)853/2004 сурово краве мляко, произвеждащи само сирена зреещи минимум 60 дни. Могат да реализират продукцията си в държавите-членки, трети страни и на национален пазар;
- II-ра категория – млекопреработвателни предприятия с две линии, съгласно Решение (2007/689/ЕО). На I-ва линия се преработва, отговарящо на изискванията на Анекс III, Раздел IX, Глава I от Регламент (ЕО)853/2004 сурово краве мляко. Млечните продукти се реализират в държавите-членки, трети страни и на национален пазар. На II-ра линия се преработва неотговарящо на изискванията на Анекс III, Раздел IX, Глава I от Регламент (ЕО)853/2004 сурово краве мляко, като млечните продукти се реализират единствено на национален пазар;
- III-та категория – млекопреработвателни предприятия с една линия, които съгласно Решение (2007/689/ЕО) имат право да преработват неотговарящо на изискванията на Анекс III, Раздел IX, Глава I от Регламент (ЕО)853/2004 сурово краве мляко. Млечните продукти се реализират единствено на национален пазар;
- IV-та категория - млекопреработвателни предприятия с една линия, които съгласно Решение (2007/689/ЕО) имат право да преработват неотговарящо на изискванията на Анекс III, Раздел IX, Глава I от Регламент (ЕО)853/2004 сурово краве мляко. Млечните продукти се реализират единствено на национален пазар. Тези млекопреработвателни предприятия не отговарят и на изискванията на законодателство относно сградов фонд и оборудване.

В съответствие с Акта за присъединяване на Р България към ЕС от 01.01.2007 г. в страната се прилагат изискванията и на Европейското право относно безопасността и качеството на храните, произвеждани и/или търгувани на територията на страната.

Компетентен орган за осъществяване на официален контрол в сектора на безопасността на храните от животински произход към 01.2007 г. е Националната

ветеринарномедицинска служба, и по-конкретно Дирекция “Държавен ветеринарно-санитарен контрол” и нейните регионални подразделения в страната (отдели ДВСК при РВМС). След февруари 2011 г. Министерство на земеделието и храните чрез Българска агенция по безопасност на храните осъществява контрол на безопасността и качеството на храните по цялата хранителна верига. Дейността на Българска агенция по безопасност на храните се осъществява съгласно Закон за Българската агенция по безопасност на храните (Обн. ДВ. бр.8 от 25 Януари 2011 год.). Тя е създадена с цел да бъде обединен в единна структура контрола на суровини и храни по цялата верига “от фермата до масата”.

- **Мерки за превенция на спонгиформните енцефалопатии (луда крава)**

За първи път през ноември 1986 г. официално е съобщено за Спонгиформната енцефалопатия по говедата (BSE, „Луда крава“) във Великобритания. Заболяването бързо се интерпретира като вероятен родственик на болестта Скрейпи – трансмисивна спонгиформна енцефалопатия при овцете и козите.

Епидемиологично проучване от 1988 г. идентифицира фуражите за говеда, съдържащи протеин от преживни животни (месокостно брашно), като източник на развиващата се епидемия (Wilesmith et al., 1988). За вероятна връзка между BSE и човешкия вариант на болестта на Кройцфелд-Якоб (vCJD) е съобщено в началото на април 1996 г., което довежда до медийни апокалиптични сценарии за човешко бедствие с непредвидими размери (Will et al., 1996).

ЕК приема Регламент ЕС 999/2001, с който налага изчерпателен набор от хармонизирани правила за превенция, контрол и ерадикация на трансмисивните спонгиформни енцефалопатии, включително пълна забрана в целия ЕС на храненето на животни с животински протеини. Относно превецията на TSE ЕК постави на Република България, респективно на ветеринарномедицинската служба, решаването на два основни въпроса: диагностика и унищожаване на трупове и остатъците от кланичната индустрия съгласно европейското законодателство.

Лабораторните изследвания за TSE в България започват на 01.10.2002 г. в Националната референтна лаборатория за диагностика на TSE при НДНВМИ, София. Те се извършват с единствения регистриран тогава диагностичен кит на БИОРАД, доставен със средства от ЕС. През 2004 г. е доставен диагностичен кит ЦЕДИ ТЕСТ от холандската фирма CEDI diagnostic B.V., в нарушение на законодателството на Р. България, което компрометира част от изследванията. Това налага спешна доставка на диагностичен кит от БИОРАД. Така в началото на 2005 г. в страната са налични два диагностични кита, с което ръководството на НВМС е поставено в затруднена ситуация, тъй като диагностичните тестове се заплащат от ЕС. Наличните тестове от ЦЕДИ диагностик са над 70 000 на обща стойност над 1 милион лева. След настоятелни преговори от страна на ръководството на НВМС фирмата се съгласи да си приеме тестовете, с което на държавния бюджет са спестени значителни финансови средства.

Представителите на постоянния ветеринарен комитет към ЕК оцениха през 2004 г. взетите и изследвани проби като крайно недостатъчни и не даващи реална представа, за да бъде гарантирано здравето на животните и хората от TSE. Това наложи промяна в системата на заплащане на частнопрактикуващите ветеринарни лекари за доставката на

проби от мозъци, което от своя страна веднага се отрази положително върху броя на постъпилите за изследване проби от мозъци на преживни животни.

Изследвани проби от овце и кози 2002 – 2008 г. в България

Години	Здрави заклани за човешка консумация над 18 мес.	Заклани по необходимост над 18 мес.	Умрели над 18 мес.	Общ брой изследвания
2002	521	5	4	530
2003	1303	50	63	1416
2004	1623	157	89	1869
2005	5169	2639	1602	9410
2006	5511	5722	2082	13315
2007	7430	5252	2554	15236
2008	9878	4807	2582	17267

Брой на изследвани проби от говеда 2002 – 2008 г. в България

Година	Редовно заклани над 30 м. възраст	Заклани по необходимост над 24 м. възраст	Умрели над 24 м. възраст	Общо
2002	1621	37	11	1669
2003	9019	380	129	9528
2004	7875	433	124	8432
2005	8338	1470	660	10 468
2006	7515	2228	933	10 676
2007	14 212	3073	1321	18 606
2008	12 900	2876	1724	17 500
Общо	61 480	10 497	4902	76 879

* Всички изследвани говеда са отрицателни за ТСЕ

За да се реши въпроса за събиране, преработка и обезвреждане на животинските отпадъци (трупове и отпадъци от хранителната промишленост) съгласно Регламент ЕС 999/2001, МЗГ постави пред съществуващите два екарисажа в страната да приведат съгласно изискванията на законодателството технологиите си на обезвреждане на животински продукти и на температурните режими на преработка. Същите бяха одобрени от мисии на ГД САНКО.

В началото на 2006 г. Министъра на земеделието и горите издаде 2 заповеди във връзка с изпълнение на мерките за надзор на ТСЕ – Заповед РД №09-5 от 03.01.2006 г., с която се забранява изхранването на всички видове селскостопански животни с храни, съдържащи животински протеини, и Заповед ЗД 09-137 от 28.02.2006 г., с която се определят районите на обслужване от екарисажите за събиране, транспортиране и обезвреждане на страничните животински продукти от всички категории от територията на страната.

Като цяло мерките въведени в страните членки на ЕС дадоха своите резултати и броят на положителните случаи на BSE при говедата от 2167 през 2001 г. са сведени до 44 случая през 2011 г. У нас случай на BSE не е констатиран.

- **Ерадикация на класическата чума по свинете**

Класическата чума по свинете (КЧС) е силно заразно и смъртоносно вирусно заболяване при домашните и дивите свине, и подлежи на задължително обявяване пред Европейската Комисия (ЕК) и Световната организация по здравеопазване на животните (OIE). Класическата чума по свинете причинява огромни икономически загуби и затруднения в търговията, най-вече в страни с развито индустриално свиневодство.

От 1833 г. след като е установена в САЩ и внесена в Англия през 1867 г. едва през последното десетилетие стратегиите за контрол и ликвидиране на болестта до голяма степен показват значителна ефективност при прилагането им в държавите членки на ЕС, включително и в България. От 2009 г. до средата на 2013 г. страната ни е свободна от КЧС.

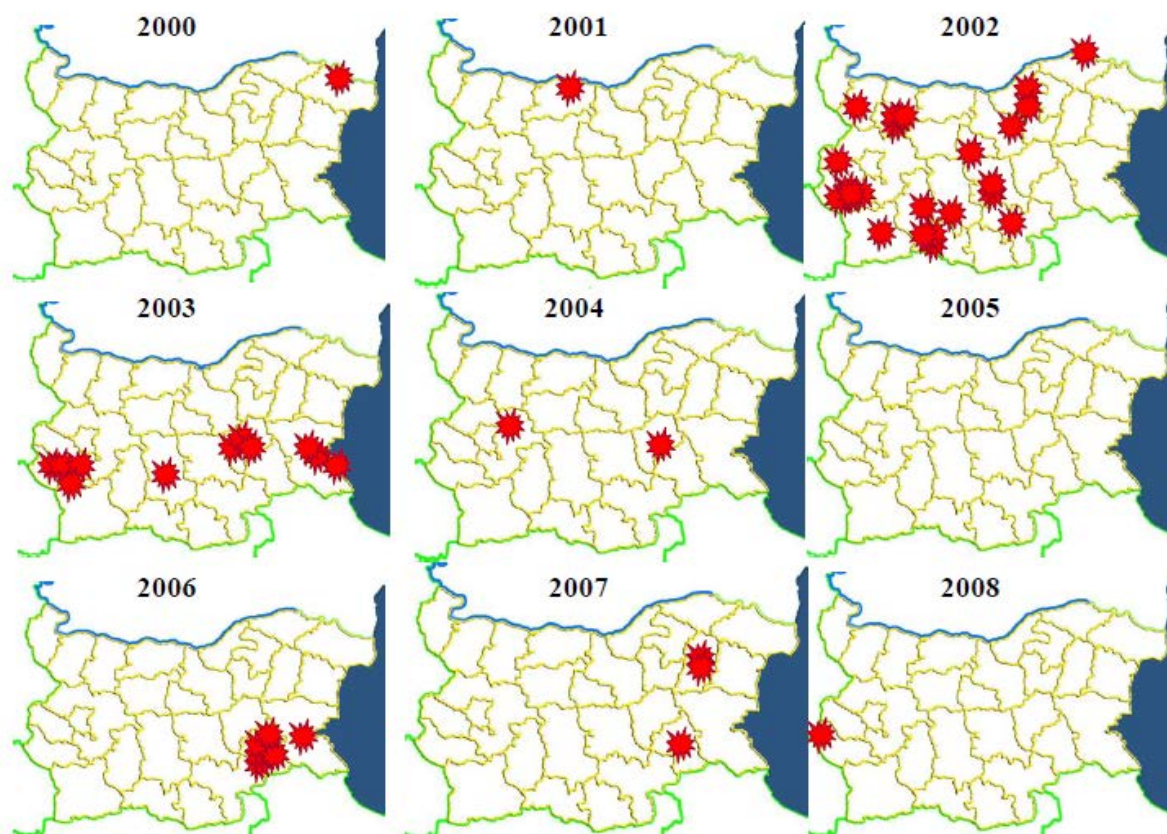
През 2007 г. България хармонизира изискванията залегнали в Директива 2001/89/ЕО относно мерките на Общността за борба с класическата чума по свинете с Наредба № 4 от 15.02.2007 г. на министъра на земеделието и храните за профилактика, ограничаване и ликвидиране на болестта. През целия двадесети век заболяването е силно разпространено в страната и води до значителни икономически загуби (преки от смъртността и унищожаване на животните, и непреки от възбраната на търговия с животни и продукти от тях). Една от най-големите епизотии на КЧС в България е възникнала през 1982 г. в Толбухински окръг (сега Област Добрич). Вертикалната интеграция на свинеството в този регион включваше в пет свинекомплекса 27 000 свине майки с достижим годишен оборот 2,3 и постигане на над 500 000 угоени прасета. За сравнение сега в цялата страна са толкова. Възникването и разпространението на заболяването е следствие на наличие на КЧС при свине отглеждани на градското сметище, получаване на серум от свине майки от комплексите, едновременно клане на болни свине, серумиране на майките в свинекомплексите. Това са недопустими професионални грешки.

Под ръководството на ДО „Ветеринарно дело“ и лично на тогавашния генерален директор Проф. Никола Белев, впоследствие член на Изпълнителното бюро на OIE и Президент на Регионалната комисия на Европа, ликвидирането на КЧС в два стохилядни свинекомплекса става чрез сгъстени ваксинации на свинете от всички технологични групи и общопрофилактични и оздравителни мерки (ограничаване на движението на животни, хора и транспортни средства, своевременно ликвидиране на клинично болните и контактни свине, дезинфекция, дезинсекция и дератизация). Заболяването в СК Козлодуйци е ликвидирано за 14 месеца (01.04.1982 – 01.06.1983 г.), а в СК Карапелит – за 13 месеца (01.05.1982 – 01.06.1983 г.).

Имунопрофилактиката се извършва с живи ваксини щам К, производство на ИББС Враца и живи ваксини, произведени в ГДР и СССР. Многобройните експерименти и практически опити в света показват много добра характеристика на живата лапинизирана ваксина щам „К“.

Разпространение на КЧС в периода 2000 – 2008 г. в Република България.

	Промислени ферми		ИЗТОЧНО-Балкански свине		Заден двор		Случаи при дивите свине	значими събития
	Брой инфектирани стада	Брой инфектирани животни	Брой инфектирани стада	брой инфектирани животни	Брой инфектирани стада	брой инфектирани животни		
2002	10	41	-					
2003	5	34	2	24	4	5		
2004	1	3	1	19			48	Първи случай от 1996 г. насам
2005							88	-стартране на орална ваксинация при дивите;- край на ваксинацията при питомните
2006	3	68			4	5		Дир. 2006/805/ЕС - със забрана към България
2007	1	41	2	46				Нова програма за КЧС
2008					1	8		Чек листи; FVO мисия; вдигане на забраната; нов подход на въксинация при дивите
2009							8	КЧС работна група; последни случаи при дивите; вземане на проби от лов
2010								Освобождаване от КЧС
2011								Свободно от КЧС; КЧС европейска база данни
2012								Свободно от КЧС
2013								Работна група?

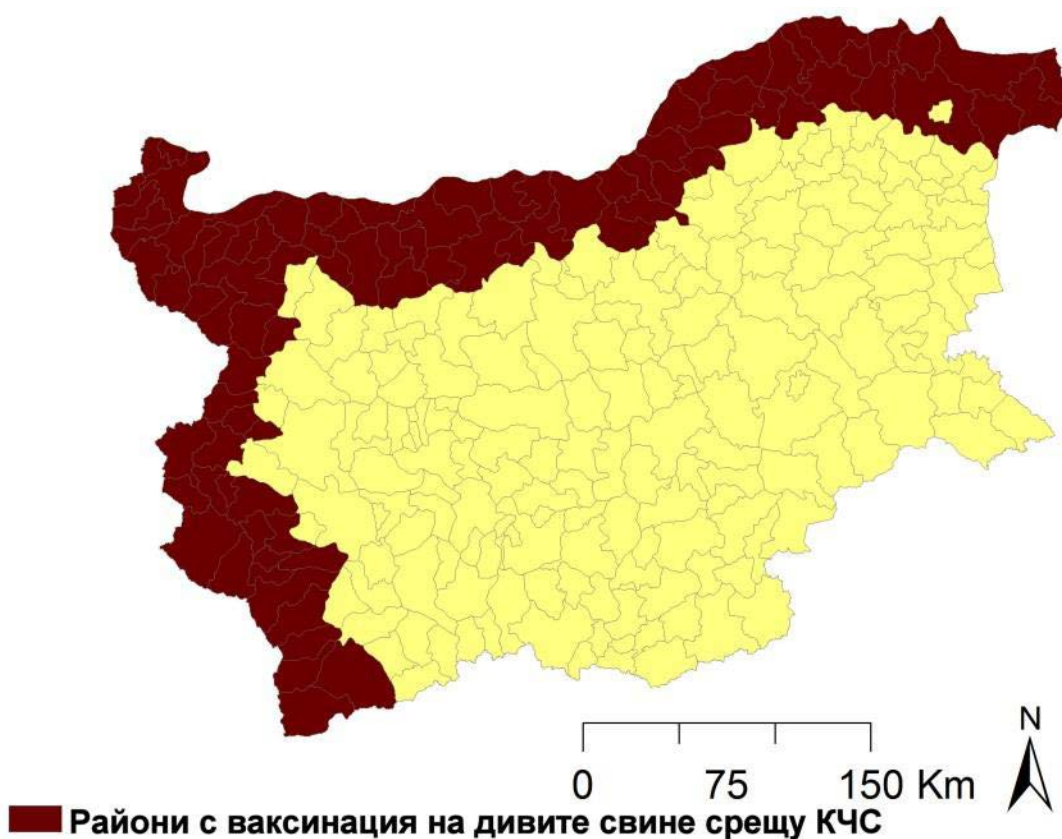

КЧС разпространение при домашните свине, България, 2000-2008

През 2005 г. са взети ефективни мерки за ограничаване на КЧС. Освен планираните профилактични ваксинации е проведена и изравнителна ваксинация на всички домашни свине, а пазарите за свине са забранени със заповед на министъра на земеделието и горите. В края на 2005 г. по настояване на ЕК профилактичната ваксинация срещу КЧС при домашни свине е преустановена.

През последните години срещу редица болести се разработиха и се използват т.нар. маркерни ваксини. Срещу КЧС приложение намери PorcilisPesti ваксина. След нейното прилагане, чрез серологично изследване могат да бъдат разграничени ваксинираните с маркерна ваксина от инфектираните с теренен вирус прасета. Такава ваксина е подходяща при програми за ерадикация на заболяването. Така се избягва унищожаването на всички засегнати стада.

От октомври 2005 г. започва да се провежда орална ваксинация на дивите свине (Я. Иванов, Каменов П., 2012) с ваксина с търговската марка RIEMSER Schwaïnepestoralkvakzine (REIMSER Arzneimittel AG) производство на FLI RIEMS. Тази мярка е съобразена с епизоотичната обстановка в България и съседните страни, където все още има неяснота относно циркулацията на вируса КЧС. В този контекст трябва да се отчете и липсата на големи естествени и изкуствени прегради, ограничаващи трансграничното движение на свине.

Можем да отчетем, че в периода на присъединяване, а и след това, КЧС е сериозен ветеринарен и икономически проблем за България. В процеса на присъединяването на страната ни към ЕС тя бе една от „червените критични точки“, които изискваха предприемане на решителни мерки за ерадикация. От средата на 2009 г. до 01.08.2013 г. страната ни е свободна от това заболяване. Това стана възможно с въвеждане на изискванията на ЕС, залегнали в Директива 2001/89/ЕО относно мерки на Общността за борба с класическа чума по свинете, хармонизирана с Наредба № 4 от 15.02.2007 г. за профилактика, ограничаване и ликвидиране на болестта КЧС. От октомври 2005 г. у нас се извършва орална ваксинация на дивите свине. От 01.01.2006 г. профилактичната ваксинация на домашните свине срещу КЧС е преустановена. От 2008 г. у нас се изпълнява Програма за контрол и ерадикация на КЧС, одобрена от Европейската комисия. Тази програма дава гаранции за липса на циркулация на вируса при домашните и дивите свине и гарантира достатъчни нива на протективен имунитет на ваксинираните с орална ваксина диви свине.

Тези положени усилия за ерадикация на КЧС в Р България дадоха възможност на страната ни да се включи в свободното движение на стоки в общността относно свине и производените от тях храни.

Заклучение

Представеното от нас е само една малка част от поетите от ветеринарномедицинската служба на България ангажименти по затваряне на глава 1-7 „Земеделие“ при присъединяване към ЕС. За осъществяване на тази дейност, важна не само за НВМС, а и за цялата ветеринарномедицинска професия, ни бе оказана

неоценима помощ от страна на МЗГ, Министерството на здравеопазването, Комисията по земеделие и гори към НС, Световната организация за здравеопазване на животните ОИЕ, ГД Санко към ЕК, Съюза на ветеринарните лекари в България, Асоциациите на свиневъдите, на месопреработвателите, на млекопреработвателите, двата ФВМ в страната и много други. Не мога да не спомена имената на хората, които бяха с нас: Нихат Кабил – министър на МЗГ, Светла Бъчварова и Димитър Пейчев – зам. министри на МЗГ, проф. Никола Белев – член на ИБ на ОИЕ и президент на регионалната комисия на Европа, проф. Иван Божков, проф. Пламен Моллов и Васил Калинов – председатели на КЗГ към НС, Венцислав Върбанов – бивш министър на земеделието.

Основна заслуга се пада и на колегите от ЦУ на НВМС, от регионалните ветеринарномедицински служби, от НДНИВМИ и в голяма степен на отговорността на ветеринарномедицинската колегия в страната.

Благодарим на колегите от БАБХ, които ни предоставиха данни за подготовката на този доклад.